

BÖLÜM 5

BİYO-TIBBİ ETİK VE SAĞLIK İLETİŞİMİ

Nurhayat YOLOĞLU¹

GİRİŞ

Avrupa ülkeleri için Biyo-Tıbbi etik konusu, Yunanlı Doktor Hipokrat'ın geliştirdiği mesleki kurallarla (M.Ö.460-377) sıkı sıkıya bağlıdır. Hipokrat yemini olarak adlandırılan, doktorlarla ve onların mesleki durumları ile ilgili olan bu yeminde belli kurallar, yapılması ve yapılmaması istenen davranış biçimleri vurgulanmaktadır. Buna göre örneğin hastaya ötenazi uygulanması, hastanın cinsel istismarı, hastalar arasında cinsiyet, sosyal statü, köle veya özgür olunması gibi çeşitli durumlara göre ayırım yapılması kesinlikle yasaktır. Hipokrat etiği olarak da adlandırılabilir bu yemin, hastayı odak noktası olarak kabul eden bir etik anlayış içerir. Hipokrat'ın mesleki kuralları, günümüzün bireysel sorumluluk ve değerler sistemindeki değişiklikler, çok kültürlü toplumsal yapılar, sağlık kuruluşlarının kurumsal değişim süreçleri, teknolojik gelişmeler gibi birçok nedenden ötürü sınırlı bir biçimde uygulanmaktadır (Sass, 1998, s. 80).

Bu bağlamda günümüzde her ne kadar Hipokrat'ın bütün kuralları uygulanmasa da tıbbi etik konusunda algılamalar farklı olsa da Gökçe ve Bulduklu'ya göre (2015) temel anlamda değişmeyen dört ilkedен bahsedilebilir ki bunların birincisi; hastanın özerkliğine saygı, ikincisi; zarar vermemek, üçüncüsü; yararlı olmak ve dördüncüsü adalettir (ss. 51-53).

Hastanın kendi sağlığı ile ilgili konularda seçme hakkını kullanması, kararlarını özgürce verebilmesi, kasıtlı olarak hastaya zarar verilmemesi yükümlülüğü, hastaya en iyi gelecek tedavilerin seçilmesi, eldeki kısıtlı kaynakların ahlaki ve etik kurallara göre eşit olarak dağıtılması, ayrımcılık yapılmaması gibi kurallar sağlığın kapsamının biyolojik olarak sağlıklı olmanın çok daha ötesinde olduğunu bize göstermektedir.

Kavram olarak 1970'lerde hayatımıza giren sağlık, "iletişim" ile yakından bağlantılıdır. Hasta, sağlık sunucusu, sağlık sistemi, kamuoyu çerçevesinde önemli bir göreve sahip olan iletişim, yeni bir uzmanlık alanı olarak; sağlık iletişimi biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, nurhayat.yologlu@omu.edu.tr

yetleri yürüten birimlerin başında sağlık iletişimi birimleri gelmektedir. Sağlık iletişimi birimleri, eğitici eğlenme (edutainment) veya eğlenceli eğitim (entereducation), sağlık gazeteciliği, kişilerarası iletişim, medya desteği, kurumsal iletişim, risk iletişimi, sosyal iletişim ve sosyal pazarlama, transmedya hikayeciliği, dijital sağlık oyunları gibi alanlar içinde çeşitli araçları kullanmaktadırlar.

Günümüzde geçerli olan III. Dijital iletişim kanalları ve sağlık iletişimi alanındaki yeni eğilimlerin de takip edilmesi, sağlık alanında sağlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşların hem hizmet alanlarını genişletmek ve çalışanların verimliliğini yükseltmek hem de medikal karar verme süreçlerini iyileştirerek hasta/müşteri/tüketici memnuniyetini arttırmak için dijital araç kullanmaları zorunlu hale gelmiştir. Bunun yanında işletme maliyetlerinin düşürülmesi, rekabetin yönetilebilmesi ve kuruma bağlı her türlü kaynağın verimli bir şekilde kullanılabilmesi de dijital dönüşümle sağlanmaktadır.

Sağlıkta yeni teknolojilerin, çeşitli medya mecralarının kullanılmasıyla birlikte tıbbi uzmanlık eğitimi almış olan ve olmayan tüm sağlık paydaşlarının üzerine düşen birtakım sorumluluklar artmıştır. Örneğin koma, demans, çoklu hastalık gibi çatışmalı durumlardaki tedavileri müdahale ve etkileşimler için farklı etik değerlendirmelere yönelik konularda hak ve yükümlülüklerin bilincinde olunması, belirli asimetrik ortaklar arasındaki yardım ihtiyacı ve yardım başarısının zorluğu olarak tahmin ve önlemeye yönelik tedbirler alınması, bilgi ve bilgilendirme alanında doğruluk ve adaletten uzaklaşılması, sağlık sistemi içinde etik değerlerle ve abartılmamış masraflar konusunda dayanışma içinde olunması gerekmektedir. Bu kuralların uygulanmasında yöneticilere düşen görev, etiğe dayanan uygulamaları teşvik etmek, örgütsel politikaların gözden geçirilerek etik denetimlerin sağlanmasını desteklemektir.

KAYNAKÇA

- Avşar, Z., Avcı, K. (2016). Dijital sağlık oyunları. TRT Akademi, 1 (2), ss. 472-486. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/issue/23620/252162>
- Brenner, A. (1998). Ökologie-ethik. A. Pieper, U. Thurnherr (Hrsg.), in: Angewandte ethik: eine einföhrung (pp. 37-55). München: Verlag C.H. Beck.
- Çakır, H., Topçu H. (2005). Bir iletişim dili olarak internet, Erciyes Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Dergisi 1 (19), ss. 71-96. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/231597>
- Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS) (1999). Bioethik. Erişim Tarihi:10.2.21. <http://www.dwds.de/wb/Bioethik>
- Gökçe, O., Bulduklu, Y. (2015). Sağlık hizmetlerinin sunumunda “müşteri hasta” ve etik sorunlar, S.Ü. İİBF Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 15 (29), ss. 38–61. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/288808>
- Harvard Square Library (n.d.) Potter, Van Rensselaer (1911-2001), Erişim Tarihi: 1.4.2021 <https://www.harvardsquarelibrary.org/biographies/van-reusselaer-potter/>
- İşık, T. (2019). Sağlık iletişimi bağlamında kullanım şekilleri açısından dijital algı ve önemi. Atatürk

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (Özel Sayı), ss. 1979-1994. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/927449>
- Kafadar, O. (2018). Hümanistik psikolojinin öncüleri, Erişim Tarihi: 10.2.21. <https://www.rehberlik-servisi.net/humanistik-psikolojinin-oncileri/>
- Kock, M. (2000). Ethische beurteilung der gentechnik, Erişim Tarihi: 1.4.2021. <https://www.ekd.de/ethische-beurteilung-der-gentechnik-45361.htm>
- Kurtoğlu, S. (t.y.) Sağlık yönetiminde iletişim ders notları, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi.
- Mutlu, Erol (2012). İletişim sözlüğü, Ankara: Sofos Yay.
- Öztürk, R, Sevil, Ü. (2013). Uterus transplantasyonu ve etik. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2 (4), ss. 535-546. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumussagbil/issue/7502/98900>
- Özyal, B., Erdoğan Tosun, G. (2017). Dijital gazeteciliğin gelişen bir formu olarak mobil gazetecilik. Akdeniz İletişim Fakültesi Dergisi, (28), ss. 60-81. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/495274>
- Resmî Gazete (1998). Hasta Hakları Yönetmeliği. Erişim Tarihi: 26.2.2021. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Sass, H. M. (1998). Medizinethik, A. Pieper, U. Thurnherr (Hrsg.), in: Angewandte ethik: eine einföhrung (pp. 80-108). München: Verlag C.H. Beck.
- Tengilimoğlu, D. Köksal, A. (2009). Tıp sekreterliği, Ankara: Seçkin Yay.
- Thurnherr, Urs (1998). Tierethik, A. Pieper, U. Thurnherr (Hrsg.) in: Angewandte ethik: eine einföhrung (pp. 56-77). München: Verlag C.H. Beck.
- Uzun, R. (2018). İletişim etiği: sorunlar ve sorumluluklar, Ankara: Dipnot Yay.
- Yoloğlu Nurhayat (2006). Küresel dilde uygulamalı etik, İ. Dağdelen (Ed.) in: Leman Şenalp'e armağan (ss. 200-205). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Yüksel, A. H. (2013). İletişimin tanımı ve temel bileşenleri, U. Demiray (Ed.), in: Etkili iletişim (ss.2-42). Ankara: Pegem Yay.